

tribuna | PIUS PUJADES. Periodista

Romànic a Sardenya

Espanya va perdre Sardenya després de la Guerra de Successió, com tantes altres coses. Va anar a les mans dels prínceps de Savoia i va ser aquesta unió el germen de la unitat italiana

Ho sabem prou bé: l'art característic de Catalunya és el romànic. Alexandre Deulofeu va poder dir que el romànic va néixer als Pirineus, a banda i banda del que ara és la frontera entre França i Espanya, amb Andorra al mig. Vés a saber si tenia tota la raó: ningú no li ha discutit. Llavors, quan ens endinsem a l'illa italiana de Sardenya, que trobem esplèndides esglésies romàniques, amb memorables pintures murals, no ens ha d'estranyar si sabem que, per gairebé quatre segles, l'illa va pertànyer a la corona d'Aragó —la meitat, és cert, ja incorporada a Espanya—. Però ens equivoquem de mig a mig: el romànic de Sardenya no té res de català. Ben al contrari, l'art autènticament català de la gran illa és el gòtic.

L'interès de Catalunya per dominar la més gran illa del Mediterrani era bàsicament comercial. Per dominar les rutes comercials amb l'orient, calia que Sardenya no es mantingués en mans dels rivals de la península itàlica: sobretot Pisa i Gènova, que la senyorejaven pels mateixos interessos. Sobretot Pisa —que llavors, a l'edat mitjana, era port de mar— va tenir una llarga dominació a la plataforma sarda. Les nombroses esglésies romàniques que trobareu a tot el territori, des del nord de l'Alguer fins al sud de Càller, són l'herència dels pisans. Els catalans no arriben a Sardenya fins al segle XIV, quan el romànic ja era superat per totes bandes pel flameig del gòtic. Probablement, com arreu, el romànic es considera passat de moda i els responsables no solament afavoreixen la construcció de noves esglésies amb l'estil que es porta, sinó que els campanars romànics s'embelleixen amb una piràmide d'obra que els estilitzi a l'estil modern. Quan

Els campanars romànics «s'embelleixen» amb una piràmide d'obra que els estilitzi a l'estil modern.

Sardenya passa a formar part del que serà el regne d'Itàlia, el nou estat té un gran interès a italianitzar l'illa. De manera que s'ha de posar de relleu el passat pisà d'una forma evident. L'estil romànic de les velles esglésies torna a mostrar-se amb orgull i es mira de desfer o de dissimular les ampliacions o reformes de l'època catalana —que ells veuen espanyola.

El cas més contundent és el de Càller, l'actual Cagliari —on s'ha recuperat amb prou encert la puresa original de la fantàstica catedral, la Catedral de Santa Maria—, on hi ha la tomba de Martí *el Jove*, que va culminar la conquesta del territori però hi deixà la vida víctima de

la malària dominant al turó sobre el qual s'aixeca el barri vell fortificat. Però el romànic ens atrau, ens el sentim nostre. De manera que ens embadalim davant la Santíssima Trinità di Saccargia, el San Pietro in Siki de Sassari, l'església de Santa Maria de Uta, el temple de San Gavino de Porto Torres o la citada catedral de Càller. Aturem-nos a la plana esventada i solitària que senyorejava el monestir de Sacaria, ara només uns murs al voltant de la basílica. Admirem la sòlida estructura del temple, del qual ens sorprenen els jocs de tons —el blanc de la pedra calcària i el negre del basalt—, que ens suggereix la típica decoració de les mesquites andaluses. Admirem les ex-

traordinàries pintures al fresc que decoren l'absis, probablement obra d'artistes pisans —hi ha poca pintura romànica a l'illa— i estudiem el joc de columnes reals i falses que decoren la façana. D'altres versions parlen d'un obsequi de l'emperador Constantí, que va fer construir quan el territori era de l'imperi de Bizanci, el 1112. En tot cas, la plana viu de la ramaderia de fa segles. L'origen llegendari de l'església s'explica en la pedra d'uns dels capitells de l'atri, en el qual dues vaques jacentes commemoren que el lloc va ser indicat, com en tants altres indrets, per dues vaques clapejades —*sa acca argia* diria aproximadament això, vaca clapejada— i encara avui, a redós de l'església, s'ofereix al visitant un petit mercat d'artesanía ramadera, amb abundància d'esquelles de marrà, que es presenten amb la corretja usada, com si s'acabessin de treure del coll de l'animal, cosa ben probable d'altra banda. Espanya va perdre Sardenya després de la Guerra de Successió, com tantes altres coses. Va anar a les mans dels prínceps de Savoia i va ser aquesta unió el germen de la unitat italiana. Cal recordar que l'inici de la unió es va fer sota el nom de Regne de Sardenya. En convertir-se en província italiana, però sobretot a partir dels anys trenta del segle passat, s'inicia el procés d'italianització de l'illa. I el romànic, pisà o genovès, es torna a imposar com a senyal d'identitat diferenciador. Diuen que Sardenya va ser una mena de Vietnam, *avant la letre*, de la Catalunya que dominava el Mediterrani. Potser sí. Probablement era una aventura massa gran, un territori massa esquerp i massa ampli. En tot cas, la mort de l'hereu de la corona aragonesa sense descendència legítima va canviar el curs de la nostra història. Per bé o per mal.

de set en set | JORDI GRAU

Sempre guanya la banca

Ahir el president es tornava a trobar amb tots els líders polítics i les emissores s'afanyaven a explicar-nos quina cara feien quan, un darrere l'altre i en cinc minuts comptats, com si ho tinguessin pactat, anaven entrant cap al despatx. Després, ens explicaven, reien quan es van fer la foto de família abans d'anar per feina, però és evident que la processó a més d'un li devia anar per dins. Periodistes i tertulians donaven molta importància a l'expressió facial dels protagonistes, com n'hi van donar després, arribats a corre-cuita al Parlament, al copet de salutació entre Maragall i Mas. Salutació freda, deien. Tindrem Estatut per portar a Madrid? Jo, amb permís del professor Serrano, no em deixaria portar per la cara de Mas, Carod o Ma-

ragall perquè el que s'està jugant és una llarga partida de pòquer en la qual tots, d'una manera o d'una altra, juguen de catxa. Demà sabrem si tenim o no proposta de nou estatut. De moment, CiU encara fa aposta pel «no» i caldrà veure si el manté o troba la fórmula del «no, però sí». Però, no ens enganyem, llavors tocaria Madrid i la retallada. Jo també vull un bon Estatut, però amb el que tenim o un de millor sempre dependrem de com l'interpretin des de l'Estat. L'Estatut del 79 el van passar per la Loapa, i els dèficits que ara patim vénen de la interpretació dels governs de González i d'Aznar. No sé qui guanyarà la partida, però al final no serem nosaltres els qui decidirem quina part del que hi ha damunt de la taula es queda la banca.

la galeria | LLUÍS FREIXAS I MASCORT

Desaparellats

Abans —quan qui signa aquestes ratlles era més jove— un *single* era un disc amb una sola cançó per cara. Ara que els discos només tenen una cara, els *singles* són els solters, separats o divorciats, siguin vocacionals o circumstancials. De persones soles n'hi ha hagut tota la vida, és clar, però ara sembla que n'hi ha més, i fins i tot els dediquen fires, com la que se celebrarà aquest mes d'octubre a Barcelona. El cas és que, segons les estadístiques, el 93% dels desaparellats es declaren infeliços i un 73% busca parella més o menys activament. No sabia pas dir si trobar parella els reportarà la felicitat, però, encara que no ho avalu cap enquesta, diria que un percentatge considerable de les persones casades salten per un peu el cap de set-

mana que es queden sols a casa. O sigui, que una obscura llei humana ens fa desitjar sempre el que no tenim, i això, que podia ser suportable amb la santa resignació que s'estilava anys enrere, avui és imperdonable, perquè la felicitat és un dret elemental i voldríem que figurés en els textos legislatius bàsics. El problema és que no podem viure tres o quatre vides alhora, ni canviar de pell, ni fer gaire provatures i, com deia aquell, sempre som aprenents. Per això invoquem la pau amb ansiolítics i, sols, als vespres, obrim la porta d'un infern gris i domèstic, o anem a fires a veure si ja es comercialitza algun producte que ens ajudi a desempallegar-nos de nosaltres mateixos. Creuïn-me, dormim amb l'enemic, i no és la nostra parella.